

İlkokul Öğrencileri için Okuma Davranışı Ölçeğinin Geliştirilmesi

Burak ÖNCÜ¹, Sinem GÜÇLÜER², Muhammet BAŞTUĞ³

¹Rega Anaokulu, İstanbul, Türkiye

²İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye

³Yıldız Teknik Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, İstanbul, Türkiye

Öz

Okuma becerisi öğrenme sürecinin temelini oluşturur. Bireyin davranışları öğrenme sürecini etkileyen temel faktörlerden biridir. Öğrenme sürecinin bir faktörü olan okuma becerisinin de davranışsal bir boyutu olduğu gerçektir. Bu boyutun okuma çalışmalarında dikkate alınmaması yeterli düzeyde okuma ve anlamamanın gerçekleşmemesine neden olmaktadır. Okuma ve anlamadaki yetersizlik bireyin akademik ve sosyal yaşamını da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu problemi gidermek için okumanın davranış boyutunun ölçülmesi gerekmektedir. Ulusal alanyazında okuma becerisinin davranış boyutunu ölçen bir ölçek aracı bulunmamaktadır. Bu çalışmada Okuma Davranışı Ölçeği geliştirmek amaçlanmıştır. Bu ölçek geliştirme çalışması nicel araştırma desenlerinden tarama modeliyle yürütülmüştür. Çalışma grubu kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi aracılığıyla belirlenen İstanbul ilindeki özel ve devlet okullarında ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfta yer alan öğrencilerden meydana gelmektedir. Araştırma 789 öğrenci ile yürütülmüştür. Ölçek geliştirme sürecinde şu dört aşama takip edilmiştir: birinci aşamada alanyazından hareketle madde havuzu belirlenmiş, ikinci aşamada alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuş, üçüncü aşamada geçerlik çalışması kapsamında açıklayıcı faktör analizi yapılmış ve dördüncü aşamada doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilerek güvenirlik düzeyi hesaplanmıştır. Analizler sonucunda beşli likert tipinde 18 maddelik bir okuma davranışı ölçeği geliştirilmiştir. “Okumada Odaklanma”, “Okumada Düzen” ve “Okumada Estetik” olmak üzere üç alt faktörden meydana gelen ölçeğin Cronbach’s Alpha değeri ise .909’dur. Bu bulgulardan hareketle Okuma Davranışı Ölçeği (ODO) araştırmacı ve öğretmenler tarafından ilkokul düzeyindeki öğrencilerin okuma davranışlarının belirlenmesinde kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Okuma davranışı, ölçek geliştirme, ilkokul

The Development of a Reading Behavior Scale for Primary School Students

Abstract

Reading skill constitutes the basis of the learning process. An individual's behavior is one of the main factors that affect the learning process. It is a fact that reading skill, which is a factor in the learning process, also has a behavioral dimension. Failure to consider this dimension in reading studies results in inadequate reading and understanding. The inability to read and understand negatively affects the individual's academic and social life. In order to solve this problem, the behavioral dimension of reading needs to be measured. There is no measurement tool in the national literature that measures the behavioral dimension of reading skills. This scale development study was conducted with the survey model, one of the quantitative research designs. The study group consists of second-, third-, and fourth-grade students in private and public schools in İstanbul, determined through easily accessible sampling method. The research was conducted with 789 students. The following four stages were followed in the scale development process: in the first stage, the item pool was determined based on the literature; in the second stage, the opinions of field experts were consulted; in the third stage, exploratory factor analysis was conducted within the scope of the validity study; and in the fourth stage, the reliability level was calculated by performing confirmatory factor analysis. As a result of the analyses, a five-point Likert-type reading behavior scale with 18 items was developed. The Cronbach’s α internal consistency coefficient of the scale, which consists of three sub-factors: “Focus in Reading,” “Order in Reading,” and “Aesthetics in Reading,” was calculated as 0.909. In line with the evidence regarding validity and reliability, this scale can be used by researchers and teachers to determine the reading behavior of primary school students.

Keywords: Primary school, reading behavior, scale development

Giriş

Okuma becerisinin günümüzdeki önemi tartışılmazdır. İçerisinde birçok karmaşık beceriyi ve ön koşulu barındıran okuma becerisiyle ulaşmak istenen asıl nokta ise anlamamanın gerçekleşmesidir. Doğru okuma, okuma hızı, prozodi, motivasyon, strateji kullanımı gibi birçok beceri okuduğunu anlama becerisi merdivenindeki önemli basamakları oluşturmaktadır (Snow, 2002). Okuma biliminde bu becerilerin geliştirilmesine dönük çok sayıda araştırma yürütülmesine rağmen çoğu öğrencinin okuduğunu anlamada güçlük yaşamaya devam ettiği görülmektedir. Bu durum okuma becerisi üzerinde etkili olduğu düşünülen ve hakkında çalışmalar yürütülen başka bir kavram olan okuma davranışını

gündeme getirmektedir (Morgan ve ark., 2015). Okuma davranışı, okuma eğitiminde erken tespitlerin ve müdahalelerin yapılmasında önem taşımaktadır. Çünkü okuma eğitiminde yapılmayan erken müdahaleler birçok problemi de beraberinde getirmektedir. Büyük resme bakıldığında ise üçüncü sınıfta okuma sorunu tespit edilen öğrencilerin yaklaşık %75’inin dokuzuncu sınıfta da ciddi okuma güçlüğü yaşamaya devam ettiğini göstermiştir (Shapiro, 2004). Buna ek olarak ilkokulda akademik başarıları zayıf olan çocukların, özellikle de okumayı öğrenmede güçlük çekenlerin, ergenlik döneminde suça, şiddete ve madde kullanımına başvurma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermiştir (Farrington, 1998; Fleming ve ark., 2004). Elde edilen bütün bu veriler erken tespitlerin ve müdahalelerin önemini ortaya koymaktadır.

Sorumlu Yazar/Corresponding author: Burak ÖNCÜ, E-mail: brkoncu01@gmail.com

Cite this article as: Öncü, B., Güçlüer, S. & Baştuğ, M. (2024). İlkokul Öğrencileri için okuma davranışı ölçeğinin geliştirilmesi. *HAYEF: Journal of Education*, 21(3), 296-301.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License
Available online at <https://hayefjournal.org>

Okuma biliminde yürütülen araştırmalar başarılı bir okuma sürecinin gerçekleştirilmesine etki eden faktörler bakımından incelendiğinde okuma davranışını ele alan çalışmaların az sayıda olduğu görülmektedir. Bu az sayıdaki çalışma dil ve okuma becerilerinin gelişiminde okuma davranışının önemli bir rol oynadığını ortaya koymakla birlikte (Pfost ve ark., 2013; Stevenson ve ark., 1985;) kavramsal açıdan okuma davranışının iki yönü üzerine durmuştur (Clark & Foster, 2005; Shanahan ve ark., 1998) Bunlardan ilki okunan kitap sayısı, okumaya ayrılan süre gibi okumanın sürekli ve düzenli yapıldığına ilişkin okuma alışkanlıklarıken ikincisi ise kitap okumaya ilgi duyma, okumanın eğlenceli bir etkinlik olduğunu hissetmek gibi okumaya ilişkin duygu ve düşünceleri ifade eden okuma tutumudur. Buna ek olarak literatürde okuma davranışının strateji kullanımı, okuma motivasyonu, okuma miktarı gibi çeşitli değişkenler açısından incelendiği çalışmalara rastlamak da mümkündür (Sadler & Sugai, 2009; Schiefele ve ark., 2012). Okuma davranışının farklı şekillerde ele alınması kavramsal çerçevesinin belirlenmesini önemli kılmaktadır. Bu bağlamda mevcut araştırmada okuma davranışı, literatürde yer alan okuma tutumu ve okuma alışkanlığı boyutlarından ayrı tutularak okurun okuma sürecinde sergilediği eylemleri (parmakla satırı takip etme, metin-göz mesafesini ayarlama, bedenini tamamını ya da bir kısmını sallama vb.) ifade etmektedir.

Yapılan çalışmalara göre akademik başarısızlık ve davranış problemlerinin sıklıkla birlikte ortaya çıktığı görülmektedir (Greenbaum ve ark., 1996). Aynı zamanda davranış problemlerinin okuma güçlükleriyle bağlantılı olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Hatta okuma güçlükleri ve davranış problemleri arasında yüksek düzeyde örtüşmeler olduğu çalışmalar yoluyla ortaya konmuştur (Smart ve ark., 1996). Bunun yanı sıra bu etkinin yönünü ve ilişkisini inceleyen bazı modeller geliştirilmiştir. Belirlenen bu dört modelden birincisi dikkat dağınıklığı gibi hem okuma davranışlarını hem de okuma becerisini etkilediği düşünülen ortak nedenlerdir. İkincisi, okuma davranışlarının davranış sorunlarına yol açtığının düşünüldüğü modeldir. Üçüncü ise tam tersi yönde davranış sorunlarının okuma becerisini etkilediği görüşüne dayanmaktadır. Diğer bir model ise okuma sorunlarının ve davranış sorunlarının birbirlerini karşılıklı olarak etkilediği görüşüne dayanan döngüsel modeldir (Morgan ve ark., 2015). Aynı zamanda okuma güçlüklerinin; hayal kırıklığını, ajitasyonu, eyleme geçmeyi, kaçınmayı ve öğrenme görevlerinden çekilmeyi tetikleyebileceği düşünülmektedir (Fleming ve ark., 2004). Geliştirilen bu modeller okuma davranışlarının, okuma becerisi ve okuma becerisinde ulaşılacak istenen nihai hedef olan okuduğunu anlama üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır.

Okuma ve davranış sorunlarının birbirlerini karşılıklı ve döngüsel olarak etkilemesi müdahale çabalarını karmaşık hale getirmektedir. Zayıf okuma becerisini düzeltmek için hem okuma hem de davranış bozukluklarını hedef alan müdahaleler gerekebilmektedir (Morgan ve ark., 2015). Bu müdahale planlarının geliştirilmesinden önce okuma davranışlarındaki sorunun var olup olmadığı ve sorunların belirlenmesi için bir ölçeğe ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bunun yanında bu tespitlerin olabildiğince erken ve sürecin başında yapılması önem taşımaktadır. Çünkü okuma davranışındaki bu sorunlar okuma becerisini olumsuz etkileyecek ve çocuğun okumaya karşı olumsuz tutum geliştirmesine neden olacağı düşünülmektedir (Stanovich, 1986). Ulusal alanda yapılan çalışmalara bakıldığında okuma davranışlarını ele alan herhangi bir ölçek geliştirilme çalışmasına rastlanmamıştır. Bu nedenle geliştirilecek müdahalelerden önce sorunun tespitine yönelik bir ölçek aracının geliştirilmesi büyük bir önem taşımaktadır.

Bu bağlamda okuma davranışlarının tespit edilmesi için “Okuma Davranış Ölçeği”nin geliştirilmesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Geliştirilecek ölçeğin okuma davranışındaki problemlerin erken dönemde tespit edilerek öğrencilerin okuma ve davranış problemlerine dönük etkili müdahalelerin geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu ölçek okuma davranışının farklı değişkenlerle birlikte ele alınarak araştırılmasına da zemin hazırlayacaktır.

Yöntem

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın modelinden, çalışma grubundan, ölçek geliştirme sürecinden ve verilerin analizinden bahsedilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Temel amacı ilkökul ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerine dönük okuma davranışı ölçeği geliştirmek olan mevcut araştırma nicel yaklaşımda tarama modeliyle yürütülmüştür. Tarama modeli diğer araştırmalara nazaran görece daha büyük örneklemeler üzerinden katılımcıların bir konu ya da olaya ilişkin görüşlerinin belirlendiği çalışmalardır (Büyükoztürk ve ark., 2020). Bu tür araştırmalarda amaç çalışmaya konu olan olguya yönelik tutum, eğilim ve görüşleri var oldukları şekilde betimlemektir (Creswell, 2016).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 2023–2024 eğitim öğretim yılında ilkökul ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma dahilindeki öğrenciler, İstanbul ilindeki özel ve devlet okullarında yer almaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında seçkisiz olmayan örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem ulaşılması kolay, araştırmacının yakın çevresinde bulunan çalışmaya gönüllü katılmak isteyen kişiler üzerinde yapılan bir örnekleme ifade etmektedir (Creswell, 2016). Ölçeğin geliştirilme sürecinin ilk aşamasında açıcı faktör analizi ikinci aşamasında ise doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. İlk aşama çalışmaya gönüllü olan 423 öğrenci ile yürütülmüştür. Bu öğrencilerin 128’i (%30,3) ikinci, 155’i (%36,6) üçüncü ve 140’ı (%33,1) dördüncü sınıftadır. İkinci aşamada ise ölçek birinci çalışma grubundakilerden farklı, araştırmaya gönüllü olan 366 öğrenci ile yürütülmüştür. Bu öğrencilerin 129’u (%35,2) ikinci, 127’si (%34,7) üçüncü ve 110’u (%30,1) dördüncü sınıfta öğrenim görmektedir. Buradan hareketle sınıf düzeylerine ilişkin öğrencilerin dağılımları hakkında dengeli bir dağılımın olduğu söylenebilir. Bu çalışma için İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu’ndan onay alınmıştır (Onay no: 2024/117, Tarih: 18.04.2024). Tüm katılımcılardan ve ebeveynlerinden bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır.

Ölçek Geliştirme Süreci

“Okuma Davranışı Ölçeği”nin geliştirilme sürecinde ilk olarak konuya ilişkin literatür taranarak okuma davranışının kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Bu çerçeveden hareketle beşli likert tipinde 21 maddelik taslak bir ölçek meydana getirilmiştir. Daha sonra ikisi okuma, biri ölçme ve değerlendirme alanlarında olmak üzere üç uzmanın görüşleri alınmıştır. Görüşlerine başvuru alan uzmanların değerlendirmeleri doğrultusunda taslak ölçekte yer alan maddeler üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu işlemin sonucunda ölçekten iki madde çıkartılmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışmaları kapsamında 423 öğrenciden oluşan çalışma grubuyla Açıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmış ve analiz doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak son haliyle 18 madde elde edilmiştir. Bu maddelerle 366 öğrenciden oluşan farklı bir çalışma grubundan elde edilen verilerle Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Daha sonra ölçek güvenilirlik analizine tabi tutularak Cronbach’s Alpha değeri belirlenmiştir. Bu işlemlerin sonucunda beşli likert tipinde, üç alt boyutlu, 18 maddeden meydana gelen geçerli ve güvenilir bir ölçek elde edilmiştir. Her bir maddenin “her zaman (5),” “genellikle (4),” “bazen (3),” “nadiren (2)” ve “hiçbir zaman (1)” şeklinde derecelendirildiği beşli likert tipindeki “Okuma Davranışı Ölçeği”nden en çok 90, en az ise 18 puan alınmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde bilgisayar paket programlarından (SPSS-AMOS) yararlanılmıştır. Taslak ölçek aracılığıyla elde edilen veriler bilgisayara aktarıldıktan sonra örneklemin Açıcı Faktör Analizi (AFA) açısından uygun olup olmadığını ortaya koymak adına Kaiser–Meyer–Olkin (KMO) ve Barlett testi gerçekleştirilmiştir. Sonraki aşamada

ölçeğin yapı geçerliğini tespit etmek için AFA gerçekleştirilmiştir. AFA'nın uygulanmasında temel bileşenlerle birlikte doğrudan eğik döndürme yönteminden yararlanılmıştır. Daha sonra analiz sonucu ortaya konan yapının doğrulanması adına Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach's Alpha katsayısıyla belirlenmiş, madde toplam puan korelasyonuyla birlikte alt-üst gruplara dayalı madde analizi yapılmıştır. Ölçekteki faktörlerin aralarındaki ilişki Pearson Korelasyon katsayısı aracılığıyla belirlenmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bu kısmında araştırma verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu süreçte bulgular öncelikle tablolar aracılığıyla sunulmuş ardından ilgili tabloya ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Okuma Davranışı Ölçeği'nin (ODÖ) yapı geçerliği faktör analizi aracılığıyla incelenmiştir. Açımlayıcı faktör analizine geçilmeden önce örneklem büyüklüğünün yeterli düzeyde olup olmadığını belirlemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi gerçekleştirilmiştir. Uygulanan test sonucunda ölçeğin KMO değeri 0,91 bulunmuştur. Bu bulgu örneklem büyüklüğünün faktör analizi açısından "oldukça iyi" olduğunu göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Ayrıca Bartlett küresellik testi sonucunda $\chi^2(153) = 4247,272; p < ,05$ olduğu saptanmıştır. Bu sonuç AFA için maddeler arasındaki korelasyonların uygun olduğunu göstermektedir (Çokluk ve ark., 2012). Bütün bu bulgulardan hareketle faktör analizinin uygulanabileceği kararna varılmıştır. Alınan karar sonrasında ODÖ'nün yapı geçerliğiyle birlikte faktör yapısını incelemek için AFA uygulanmıştır. Analiz sürecinde faktörlerin ortaya çıkarılması için temel bileşenler analizi, yorumlamada açıklık ve anlamlılık sağlamak amacıyla doğrudan eğik döndürme tekniklerinden "direct oblimin" tekniği kullanılmıştır. Temel bileşenler analizi 18 madde için özdeğeri 1'in üzerinde olan üç faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Bu faktörlerden birincisi varyansın %41,79'unu, ikincisi %14,58'ini üçüncüsü ise %6,68'ini açıkladığı ve üç faktörün toplam varyansa katkılarının % %63,06 olduğu görülmüştür. Tablo 1'de maddelerin faktörlere göre dağılımı ve faktör yükleri sunulmuştur.

Tablo 1.
Maddelerin Faktörlere Dağılımları ve Faktör Yük Değerleri

Maddeler	Okumada Odaklanma	Okumada Düzen	Okumada Estetik
Madde 1	0,578		
Madde 2	0,724		
Madde 3	0,82		
Madde 4		0,858	
Madde 5	0,74		
Madde 6	0,729		
Madde 7			0,668
Madde 8	0,778		
Madde 9			0,753
Madde 10	0,705		
Madde 11	0,767		
Madde 12	0,639		
Madde 13	0,655		
Madde 14	0,663		
Madde 15		0,71	
Madde 16			0,708
Madde 17		0,933	
Madde 18		0,886	
Öz Değer	7,524	2,625	1,203
Açıkladığı Varyans	41,799	14,586	6,681
Açıklanan Toplam Varyans		63, 066	

Tablo 1 incelendiğinde birinci faktör altında 11 maddenin, ikinci faktörde dört maddenin ve üçüncü faktörde ise üç maddenin yer aldığı görülmektedir. Maddelerin içeriklerinden hareketle birinci faktör "Okumada Odaklanma," ikinci faktör "Okumada Düzen" ve üçüncü faktör ise "Okumada Estetik" olarak isimlendirilmiştir. Tablo 1 faktör yükleri açısından ele alındığında ölçekteki faktör yüklerinin .57 ile .93 arasında yer aldığı görülmektedir. Bu bulgu maddelere ilişkin faktör yüklerinin .30'dan büyük olduğunu göstermekle birlikte ölçekteki bütün maddelerin faktör yükleri bakımından yeterli düzeyde olduğunu da ifade etmektedir (Büyüköztürk, 2006; Comrey ve Lee, 1992). Mevcut çalışmada .50 değeri faktör yüklerinin yeterli sayılması için ölçüt olarak kabul edilmiştir. Ancak az sayıda madde için bu ölçüt .30'a kadar da inebilmektedir (Büyüköztürk, 2006). Maddelerin üç faktör altında yüksek faktör yükleri gösterdiğinin tespiti üzerine döndürme işlemine geçilmiştir. Bu işlem sonucunda farklı faktörlerdeki yük değerleri arasında .10'dan daha düşük olan maddeler "binişik" olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda ölçekteki bir maddenin binişik olduğu saptanmış ve faktör analizinden çıkarılarak kalan 18 madde üzerinden analiz tekrar edilmiştir. AFA analizinin ardından her bir maddenin geçerlik katsayısını ortaya koymak amacıyla madde-toplam puan korelasyon analizi gerçekleştirilmiş ve analize ilişkin değerler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.
Madde-Toplam Puan Korelasyonları

Madde Numarası	Madde-Toplam Puan Korelasyonu	Madde Numarası	Madde-Toplam Puan Korelasyonu
Madde 1	.471*	Madde 10	.563*
Madde 2	.727*	Madde 11	.629*
Madde 3	.534*	Madde 12	.593*
Madde 4	.515*	Madde 13	.618*
Madde 5	.729*	Madde 14	.569*
Madde 6	.652*	Madde 15	.688*
Madde 7	.448*	Madde 16	.478*
Madde 8	.695*	Madde 17	.538*
Madde 9	.558*	Madde 18	.472*

Tablo 2 incelendiğinde ölçekteki maddelere ilişkin madde-toplam puan korelasyon katsayılarının .44 ile .72 arasında yer aldığı görülmektedir. Bu bulgu maddelerin bir kısmının orta düzeyde (.30-.70) bir kısmının ise yüksek düzeyde (.70-1,00) pozitif yönlü, istatistiksel açıdan anlamlı madde-toplam puan korelasyonuna sahip olduğunu ifade etmektedir (Büyüköztürk, 2006). Ölçekte yer alan faktörler arasındaki korelasyon değerleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.
Faktörler Arasındaki Korelasyon Değerleri

Faktörler	Okumada Odaklanma	Okumada Düzen	Okumada Estetik
Okumada Odaklanma	1	0,270	0,374
Okumada Düzen	0,270	1	0,230
Okumada Estetik	0,374	0,230	1

Tablo 3 incelendiğinde birinci faktörün ikinci faktörle arasındaki korelasyon değerinin 0,270, üçüncü faktörle arasındaki korelasyon değerinin 0,374 ve ikinci faktörün de üçüncü faktörle arasındaki korelasyon değerinin 0,230 olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle faktörler arasında orta düzeyde bir ilişkinin olduğu söylenebilir.

Ölçekte yer alan maddelerin ayırt edicilik gücünü belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t testinden yararlanılmıştır. Gerçekleştirilen analize ilişkin sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.

Alt – Üst %27'lik Gruplar T-testi Sonuçları

Ölçek	Gruplar	n	$\bar{X}$	s.s.	Levene Test		t	p
					F	p		
Okuma Davranışı Ölçeği	Üst Grup	114	51,21	10,00	79,804	,000	32,110	,000
	Alt Grup	114	20,43	2,16				

Ölçeklerdeki maddelerin ayırt edicilik gücü bakımından yeterli düzeyde olmaları istendik bir durumdur. Aksi halde bu özelliğe sahip olmayan maddeler olumlu ve olumsuz davranış sergileyen katılımcıların ayırımı ortaya koyamayacağından ölçek içerisinde yer almamaları istenir (Tezbaşaran, 1996). Bu bağlamda 423 katılımcının ölçeğinden elde edilen toplam puanlar öncelikle büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır. Sonrasında alt ve üst %27'lik gruplar belirlenerek bağımsız örneklem t testi değerleri hesaplanmıştır. Tablo 4 incelendiğinde alt ve üst gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Buradan hareketle ölçekteki maddelerin ayırt edicilik özelliği taşıdığı söylenebilir.

Doğrulamalı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

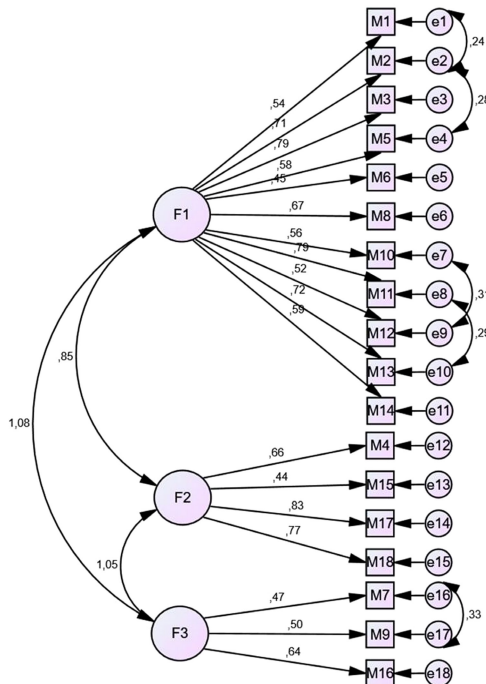
Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan üç faktörlü 18 maddelik ölçeğin yapı geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla farklı bir örneklem grubu (N=366) üzerinde doğrulamalı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Ulaşılan bulgular Tablo 5 ve Şekil 1'de sunulmuştur.

Tablo 5.

Ölçeğin Doğrulamalı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Ölçek	χ^2/sd	RMSEA	SRMR	CFI	NFI	GFI	AGFI
Okuma Davranışı Ölçeği	3,20	0,078	0,048	0,906	0,870	0,890	0,852

Tablo 5 incelendiğinde uyum indeksleri (katsayıları) içerisinde χ^2/sd değerinin 5'in altında olması, RMSEA değerinin 0,08'den küçük olması ve SRMR değerinin 0,05'den küçük olması iyi bir uyumun göstergesidir (Çokluk ve ark., 2010; Sümer, 2000). CFI, NFI, GFI ve AGFI değerlerinin 0,90'na yakın olmaları nedeniyle kabul edilebilir düzeyde bir uyuma sahip oldukları söylenebilir (Çokluk ve ark., 2010). Bu değerler modelin iyi düzeyde uyum gösterdiğini buna ek olarak ölçeğin farklı örneklem grupları üzerinde kullanılabilir düzeyde geçerli ve güvenilir olduğunu kanıtlamaktadır (Şekil 1).

Şekil 1.

Okuma Davranışı Ölçeği'nin Faktör Yapısı

Ölçeğin Güvenirliği

Okuma davranışı ölçeğinin güvenilirlik düzeyini belirlemek amacıyla Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonucunda faktörlerin her biri ve ölçeğin tümüne yönelik hesaplanan iç tutarlılık katsayıları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.

Ölçeğin Tümü ve Faktörlerine İlişkin Güvenirlik Değerleri

Faktörler	Cronbach's Alpha Katsayısı	Madde Sayısı
Okumada Odaklanma	.903	11
Okumada Düzen	.901	4
Okumada Estetik	.707	3
Ölçek Toplamı	.909	18

Tablo 6 incelendiğinde ölçeğin tümü ve faktörlerine ilişkin Cronbach Alfa değerlerinin .70 ile .90 arasında yer aldığı görülmektedir. Bu bulgu ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Özetle okuma davranışı ölçeğinden hareketle elde edilen verilerin geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilir. Beşli likert tipinde 18 maddeden oluşan bu ölçek "Okumada Odaklanma", "Okumada Düzen" ve "Okumada Estetik" olmak üzere üç alt faktörden meydana gelmektedir. Ölçeğin değerlendirilmesinden alınabilecek en düşük puan 18 iken en yüksek puan ise 90'dır. Alınan puanın yüksek olması okuma davranışının olumsuz olduğunu ifade etmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Okuma becerisinin önemi ve diğer disiplinlerle olan ilişkisi çeşitli değişkenler açısından birçok çalışmayla ulusal alanyazında yerini almaktadır. Okuma becerisinin yanı sıra bu beceriyi etkileyen faktörler de müdahalelerin geliştirilmesi açısından oldukça önem taşımaktadır. Alanyazında bu beceriyi etkileyen faktörler olarak akıcı okuma, ön bilgi, kelime bilgisi, metinler, okumada duyuşsal faktörler gibi durumlar yer almaktadır (Baştuğ ve ark., 2019, s. 19). Bu değişkenlerin yanında okuma becerisine etki ettiği çalışmalar tarafından ortaya konmuş olan bir diğer kavram ise okuma davranışlarıdır (Morgan ve ark., 2008). Okuma davranışlarının sınırları yapılan çalışmalarda oldukça geniştir. Okuyucunun metnin türüne yönelik verdiği tepkiler, okuma nedenleri, okumaya karşı dayanıklılığı, anlamının bireysel seviyesi, okuma motivasyonu, strateji kullanımı gibi çeşitli açılardan ele alınmıştır (Grzeschik ve ark., 2011; Sadler & Sugai, 2009). Söz konusu çalışmada ise okuma davranışları; okuma esnasında gözlemlenebilen, bireyin okuma esnasında verdiği tepkiler ve yaptığı düzenlemeler olarak sınırları çizilerek ele alınmıştır. Ulusal literatüre bakıldığında okuma davranışını ölçecek herhangi bir güvenilir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu nedenle okuma davranışları derinlemesine ele alınmadan önce bireydeki durumu ortaya koyacak güvenilir bir ölçme aracına ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mevcut araştırmada ilkökul ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin okumaya dönük davranışlarını ölçebilmek amacıyla Okuma Davranışı Ölçeği'nin (ODO) geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ölçek geliştirme sürecinin ilk aşamasında konuyla ilgili alanyazın taranarak taslak bir ölçek oluşturulmuştur. İkinci aşamada taslak halindeki ölçek üç uzmanın görüş ve değerlendirmelerine sunulmuştur. Alınan uzman görüşlerinden hareketle ilgili maddelerde gerekli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Son aşamada ise açımlayıcı faktör analizi, doğrulamalı faktör analizi, madde-toplam puan korelasyonları ve

Cronbach's Alpha katsayısı aracılığıyla ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik özellikleri incelenmiştir. Araştırma kapsamındaki birinci örneklem üzerinde açımlayıcı faktör analiziyle birlikte güvenilirlik çalışmaları yapılırken ikinci örneklem üzerinde ise doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sürecinde binişik olduğu tespit edilen bir madde ölçekten çıkarılmıştır. Bu işlemin sonucunda üç faktörlü 18 maddeden oluşan bir ölçek elde edilmiştir. Daha sonra elde edilen ölçeğin doğruluğunu ortaya koymak amacıyla farklı bir örneklem grubu üzerinde doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda ölçeğin gerçek verilerle uyum gösterdiği ve üç faktörlü bir yapıda olduğu doğrulanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı ise .909 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen tüm bu bulgular Okuma Davranışı ölçeğinin ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin okuma davranışlarını ölçebileceğine ve yeterli düzeyde geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğuna kanıt sunmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle birtakım önerilerde bulunulabilir. İlk olarak öğrencilerin okuma davranışları çeşitli değişkenlere göre (yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi vb.) incelenebilir. İkinci olarak mevcut araştırmada geliştirilmiş olan ölçek farklı örneklem grupları üzerinden test edilebilir. Üçüncü olarak öğrencilerin okuma davranışları ile okuma becerisinin alt boyutları olan fonolojik farkındalık, akıcı okuma, okuduğunu anlama gibi beceriler arasında kesitsel ve boylamsal çalışmalar yürütülebilir. Son olarak okuma davranışına bağlı olarak sorun yaşayan öğrencileri problemlerinin üstesinden gelmesi noktasında müdahale çalışmaları gerçekleştirilebilir.

Veri ve Materyallerin Kullanılabilirliği: Bu çalışmanın bulgularını destekleyen veriler, talep üzerine sorumlu yazardan temin edilebilir.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa'dan (Onay no: 2024-117, Tarih: 18.04.2024) alınmıştır.

Katılım Onamı: Çalışmaya katılan 789 öğrenciden yazılı onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – B.Ö., S.G., M.B.; Tasarım – B.Ö., S.G., M.B.; Denetleme – B.Ö., M.B.; Kaynaklar – B.Ö., S.G.; Malzemeler – B.Ö.; Veri Toplanması ve/veya İşlenmesi – B.Ö.; Analiz ve/veya Yorum – B.Ö.; Literatür Taraması – B.Ö., S.G.; Yazıyı Yazan – B.Ö., S.G.; Eleştirel İnceleme – B.Ö., M.B.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışmanın herhangi bir finansal destek almadıklarını beyan etmiştir.

Availability of Data and Materials: The data that support the findings of this study are available on request from the corresponding author.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from the Ethics Committee of İstanbul University-Cerrahpaşa (Approval no: 2024-117, Date: 18.04.2024).

Informed Consent: Written informed consent was obtained from 789 students who participated in this study and their parents.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – B.Ö., S.G., M.B.; Design – B.Ö., S.G., M.B.; Supervision – B.Ö., M.B.; Resources – B.Ö., S.G.; Materials – B.Ö.; Data Collection and/or Processing – B.Ö.; Analysis and/or Interpretation – B.Ö.; Literature Search – B.Ö., S.G.; Writing Manuscript – B.Ö., S.G.; Critical Review – B.Ö., M.B.

Declaration of Interests: The authors have no conflict of interest to declare.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

References

- Baştuğ, M., Hiğde, A., Çam, E., Örs, E. ve EfeP., (2019). *Okuduğunu anlama becerilerini geliştirme stratejiler, teknikler ve uygulamalar*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Şener, Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. D. F., & Emirel (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (29. bs.). Pegem Akademi Yayıncılık. [CrossRef]
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi elkitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorumu*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Clark, C., & Foster, A. (2005). *Children's and young people's reading habits and preferences: The who, what, why, where and when*. National Literacy Trust
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni: Nitel, nicel, karma yöntem yaklaşımları*. In Ç. S. B. Demir (Ed.) (3. Baskı.). Eğiten Kitap.
- Farrington, D. P. (1998). Predictors, causes, and correlates of male youth violence. *Crime and Justice*, 24, 421–475. [CrossRef]
- Fleming, C. B., Harachi, T. W., Cortes, R. C., Abbott, R. D., & Catalano, R. F. (2004). Level and change in reading scores and attention problems during elementary school as predictors of problem behavior in middle school. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 12(3), 130–144. [CrossRef]
- Greenbaum, P. E., Dedrick, R. F., Friedman, R. M., Kutash, K., Brown, E. C., Lardieri, S. P., & Pugh, A. M. (1996). National adolescent and child treatment study (nacts): Outcomes for children with serious emotional and behavioral disturbance. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 4(3), 130–146. [CrossRef]
- Grzeschik, K., Kruppa, Y., Marti, D., & Donner, P. (2011). Reading in 2110 – Reading behaviour and reading devices: A case study. *The Electronic Library*, 29, 288–302
- Morgan, P. L., Farkas, G., Tufis, P. A., & Sperling, R. A. (2008). Are reading and behavior problems risk factors for each other? *Journal of Learning Disabilities*, 41(5), 417–436. [CrossRef]
- Pfost, M., Dörfler, T., & Artelt, C. (2013). Students' extracurricular reading behavior and the development of vocabulary and reading comprehension. *Learning and Individual Differences*, 26, 89–102. [CrossRef]
- Sadler, C., & Sugai, G. (2009). Effective behavior and instructional support a district model for early identification and prevention of reading and behavior problems. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 11(1), 35–46. [CrossRef]
- Schiefele, U., Schaffner, E., Möller, J., & Wigfield, A. (2012). Dimensions of reading motivation and their relation to reading behavior and competence. *Reading Research Quarterly*, 47(4), 427–463. [CrossRef]
- Shanahan, S., Wojciechowski, J., & Rubik, G. (1998). A celebration of reading: How our school read for one million minutes. *Reading Teacher*, 93–96.
- Shapiro, E. S. (2004). *Academic skills problems: Direct assessment and intervention* (3rd ed). Guilford.
- Smart, D., Sanson, A., & Prior, M. (1996). Connections between reading disability and behavior problems: Testing temporal and causal hypotheses. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 24(3), 363–383. [CrossRef]
- Snow, C. (2002). *Reading for understanding: Toward an R&D program in reading comprehension*. RAND Corporation.
- Stanovich, K. E. (1986). Matthew effects in reading: Some consequences of individual differences in the acquisition of literacy. *Reading Research Quarterly*, 21(4), 360–407. [CrossRef]

- Stevenson, J., Richman, N., & Graham, P. (1985). Behaviour problems and language abilities at three years and behavioural deviance at eight years. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines*, 26(2), 215–230. [\[CrossRef\]](#)
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*. 3(6), 49-74.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6. bs.). Pearson.
- Tezbaşaran, A. (1996). *Likert tipi ölçek geliştirme*. Psikologlar Derneği Yayınları.
- Tonry M., & Moore, M. H. (Eds.). Crime and justice, 24. *Youth violence* (pp. 421–475). University of Chicago Press.